

ՀՈՐՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ԹԻԻ 140

28 ՄԱՐՏ 1914

ԿՐՈՆԱԿԱՆ ԳԻՏԱԿԱՆ ԵՒ ՏԵՂԵԿԱԳՐԱԿԱՆ
ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ
ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ՊԱՏՐԻԱՐԿԱՐԱՆԻ

ՏՕՆԱՑՈՅՑ

Մարտ	29	†	Կիր.	բձ.	Զ.	Քառասնորդաց	պահոց:	Գալսեան:
	30		Բշ.	բկ.	ԼԶ.	or	աղցից:	
	31		Գշ.	գձ.	ԼԵ.	or	»	
Ապրիլ	1		Դշ.	գկ.	ԼԸ.	or	»	
	2		Եշ.	դձ.	ԼԹ.	or	»	
	3		Ուր.	դկ.	Խ.	or	»	
	4		Շք.	աձ.	ԽԱ.	or	Մեծ-Պահոց:	Տօն է Ղազարու Յարութեան:

Արքուանիս Ս. Աստուածածին Եկեղեցւոյս մեջ տուաչիկայ Ուեծ Պահոց Կիրակի օրերուն քարոզները բուրքերէն լեզուով պիտի տրուին նոյն Եկեղեցւոյ Մեծաւոր Գեր. Աստուծան վարդապետի կողմանէ, հետեւեալ նիւթերուն վրայ.

Ա. Կիրակի. Պէտք է որ զսնուի Եկեղեցւոյ մեջ ուսուցանող իշխանութիւն մը:

Բ. Կիրակի. Պէտք է հաւատարմ Եկեղեցւոյ խօսքին:

Գ. Կիրակի. Պէտք է գործնականապէս հաւատարմ Եկեղեցւոյ խօսքին:

Դ. Կիրակի. Պէտք է հնազանդիլ Եկեղեցւոյ:

Ե. Կիրակի. Պէտք է սիրել Եկեղեցին:

Ծանօթ.— Կիրակի օրերը ժամը 4ին երեկոյեան ժամերգութիւն պիտի կատարուի եւ անմիջապէս յետոյ Քարոզ պիտի տրուի:

* * Նոյն Եկեղեցւոյ մեջ Մարտ 23-28 հոգեւոր կրթութիւն տեղի պիտի ունենայ:

Այս կրթութեան միջոցին ամեն երեկոյ ժամը 5ին Վարդարան պիտի գորցուի, յետոյ բուրքերէն լեզուով պիտի քարոզէ Գեր. Կղեմէս Վ. Աստուծան, եւ ապա Ամենասուրբ Հաղորդութեամբ օրհնութիւն պիտի տրուի:

ԿԱԹՈՂԻԿԷ ԱՐՁԱԳԱՆԳ

ԿՐՕՆԱԿԱՆ, ԳԻՏԱԿԱՆ ԵՒ ՏԵՂԵԿԱԴՐԱԿԱՆ
ՇԱՐԲԱԹ-ԱԹ-ԵՐԹ-

Զորրոդ տարի ② 28 Մարտ 1914 ② Թիւ 140

«Մերական Քանանայայեսն Պիոս Ժ. կը մաղթէ որ Կաթողիկէ Արձագանգ շաբաթաբերքը շա-
բունակէ Հայաստանի կաթողիկէ ժողովրդոց մէջ, մանաւանդ ի գաւառս, փրկարար առաքելութիւն մը կա-
սարել, ի բարգաւաճանս կրօնից եւ ի հոգեւոր օգուտ հոգիներու: Այս մաղթանաց արդիւնաւորութեան համար
Մերական Հայրն սրտագին կ'օրհնէ յիշեալ Շաբաթաբերքը, ինչպէս նաեւ անոր խմբագիրներն եւ ընթերցողները»:

Նամակ Կարդ. Մէրի Եկ Վայի, առ Ամեն. Տ. Պօլսո Պետրոս Ժ. Թեոքեան, Հայ-Կաթողիկէ Պատրիարք Կիլիկիոյ
29 Նոյեմբերի 1912, ընդ 60780 քուսնամարտ:

ԴԵՊՈՒՆԵՐ ԵՒ ՍԿՂԻՍԻՆՔՆԵՐ

ՏԵՐ ԿՈՍԻՏԱՍՏԱՅ ԴԱՐԱՇՐՋԱՆԸ

(Շար. եւ վերջ)

Հ. Յակինթոս Փրանկիսկոս Բարիգեանի
(P. Hyacinthe François de Paris) նա-
մակներն առ նախարարապետն Գաղղիոյ՝
Բոնապարտէն, 1701—1714, կարծես սրտա-
կեղեք տալի մը պատկերացումն են: Վեր.
Հ. Սահակ Սրապեան, Աստուծոյ հովիտ վար-
դապետը, որ զարմանալի համբերատարու-
թեամբ զանոնք ընդօրինակած է Քաթոլիկ-
ներու դիւանէն, շատ բարեացակամ եղաւ
զանոնք մեր տրամադրութեան տակ դնելու:
այն եղաւ մասամբ առիթն ու զրդապատ-
ճառ ներկայ յօդուածիս: Այդ նամակներու

մէջ հետզհետէ կը նկարագրուին այն ահեղ
հալածանաց բոլոր իրադարձութիւնները, առ-
տիճանաբար. այս ընթերցումը մարդուն սիր-
տը կը կծկէ. այն էջերէն մեր սիրելի նա-
խահարց անպարտ արիւնները կը կաթին...

Ան ժամանակ էջմիածնականները թուրք
կայսրութեան անկողար ոյժը մեծաքանակ
կաշառներով գործածեցին, ու անարգել և
անպիտան կը հալածէին կաթողիկէները: Ա-
հաբեկիչ ոճ մը ունի Հ. Յակինթոս. «էջ-
միածնականք, կ'ըսէ, ինչ որ կ'ուզեն Կա-
թողիկէից դէմ, իսկոյն կը կատարուի: Դուռը
և ոչ իսկ կը քննէ թէ իրենց ամբաստանու-
թիւնները իրա՞ն են թէ սուտ: Ամէն կողմ
մեծամեծ Վէպիրներ, Փաշաներ, Զաւուշներ
Հայերէն դրամ միայն կորզելով, կատաղօրէն
կ'օգնէին այդ հալածանքին»¹: էջմիածնակա-
նաց զլխաւոր նպատակն էր կաթողիկէ Հա-

¹ Նմկ. 2 Նոյեմ. 1701:

յերը Քրիստոսի Կաթողիկէ Եկեղեցիէն ու-
րացնել, և հերձուածի մէջ խարդաւանել,
Մահու սպաննալիքով անոնց առաջարկուած
Հաւատոյ Դաւանութիւնը գիտէք ի՞նչ էր.
— բովանդակ Քրիստոնէութենէն ընդուն-
ուած Քաղկեդոնի Տիեզերական Ուղղափառ
Ս. Ժողովոյն և Ս. Լեւոն Քահանայապետին
դէմ նոյնով և անէծք կարդալ. կ'առաջար-
կէին զայս՝ արքայական ապարսնքին մէջ,
Տիվանի առջեւ. պարհկարանի (bagne) մէջ,
Թիարանի (galères) մէջ, եկեղեցեաց մէջ,
խորհրդոց մատակարարութեան ժամանակ.
Ով որ կը մերժէր, արգէն իսկ դատապար-
տուած էր: Եւ այս՝ տարիներով, դարերով,
եւ այս մարդոց սերունդներն են որ դեռ կը
համարձակին Հաւատաքննութեան (Inquisi-
tion) խօսքը ընել, տգիտական չարութեամբ,
Ուստի, Կաթողիկէութիւնը չորացողներուն
կը մերժուէր ամէն խորհուրդ, պատկ, մկր-
տութիւն, ևն. մինչեւ իսկ մեռեալները ան-
թաղ կը ձգուէին: Հ. Յակինթոս կը պատ-
մէ՝ թէ՝ չբաւելով այն անիրաւ պատրիարք-
ներու անգթութիւնը, էջմիածնի նոր կա-
թողիկոսը՝ Աղեքսանդր, հրամաններ ղրկած
էր մերժելու Կաթողիկէից թաղում և ամէն
խորհուրդներն Եկեղեցւոյ: Ապա կը դառնա-
նար հալածանքը. ինչքերը կը զրաւուէին,
գերդաստաններ կը չքացուէին. կը լեցուէին
բանտերը, Թիարանները, կը շառաչէին չղ-
թաները: Չէր խնայուէր, ո՛չ եպիսկոպոսի,
ո՛չ կղերի. ո՛չ ծերի, ո՛չ մանուկի, ո՛չ կոյ-
սի և ոչ որբի: Աքսորավայրերը կը լեցուէին.
և ի՞նչ աքսոր, ի՞նչ տառապանք, ի՞նչ կըտ-
տանք. անշրդի հորերուն մէջ կը նետուէին
խումբ խումբ. ժայռեր ու անապատներ ի-
րենց արհաւիրքին մէջ կը պարուրէին խեղճ
հաւատացեալները, որոնց շատերը կը մեռ-
նէին անօթի: Անպակաս էին նախկին
դառնադառն խոշտանգանք, որոնք ի պատ-
մութենէ գիտենք, թէ որպիսի՝ ահաւոր տե-
սակներ էին և ո՛րքան ի սովորութեան, մաս-
նաւորապէս կոճեղի մէջ պնդել, այրուցք-
ներ, գանակոծութիւն, բրածեծ առնել, ա-

նօթի կամ անքուն թողուլ յոտնկայս, կըռ-
փահարութիւն, սայրասուր գործիքներով
չարչրկել, գլխու վրայ կրակ կտրած սաղա-
ւարտներ անցընել, ևն.: Սարսափահար փա-
խան գունդագունդ հաւատացեալներ, օտար
երկիրներ գաղթեցին երամ երամ, վայրա-
վաւին ցրուած հօտերու նման: Արեան ճա-
պաղիք կը քալէին, քանզի և սուրը կը կո-
տորէր անխնայ. ծովն ալ կը բանար իր ա-
լիքները՝ անդունդներու մէջ ընկղմելու հա-
մար իր զոհերը: Չկա՛ր ուրիշ միջոց ազա-
տութեան, եթէ ոչ իսլամանալ: Կորան ան-
թիւներ: Մատղաշ մանկիկներ երամովին գե-
րեցան: Տկարներ ալ գտնուեցան, որոնք ի-
րենց ստիպեալ ուրացումը ապա քաւեցին
արցունքներով՝ քրիստոնեայ աշխարհներու
մէջ, ուր մազապուր ապաստանեցան: Հ.
Յակինթոս, այսքան խժոժութեան առջեւ
սրտաճմլիկ հառաչ կ'արձակէ. «Այս ազգը
ինքը զինքը կը ջնջէ անզգալապէս. և Թուր-
քը կ'օգտուի՝ զայն պառակտող անմիաբա-
նութենէն»¹: Այս թախմագին խօսքը բնաւ
կորուսած չէ իր այժմէութիւնը:

Այս ուսումնասիրութիւնները մեծապէս
օգտակար են մեր համայնքին: Կեղծ համե-
րաշխութեան սին խօսքերով կ'ուզուի լռու-
թեան դատապարտել պատմութիւնը. ա՛ս ալ
արուեստ մըն է՝ հին խժոժութիւնները չըք-
մեղացնելու և ամօթները պարտկելու, և նոր
ձեւերը աւելի ընդունելի ընելու: Անկապ-
տելի են սակայն անաչառ Պատմութեան ի-
րաւունքները: Ո՛վ կրնայ իշխանութիւն ու-
նենալ պատմութիւնը ջնջելու կամ լռեցնե-
լու, մանաւանդ յօգուտ յանցաւորներու եւ
ի մեաս տարաբախտ տուժողներու. պէտք
էր այրել Տակիտոսը, Եղիշէն եւ նման
անթիւներ. այլ սակայն հնա՛ր է միթէ, ինչ-
պէս կ'ըսէ նոյն ինքն Տակիտոս առթիւ գրա-
կէզ խարոկներու զորս Հռոմայ հրապարակ-
ներուն մէջ կը լուցանէր գաղանացեալն՝ Իո-
մետիանոս, հնա՛ր է միթէ մարդկութեան
խիղճն ալ ոչնչացնել:

¹ Cette nation se détruit insensiblement elle-même, et le Turc profite de la mésintelligence qui la partage». Նամակ 23 Իեկա. 1702. էջ 62—63.

¹ Նով. 22 Յուլիս 1707.

Պատմութենէն պէտք է դաս առնենք, մեր նախահարց կորովէն պէտք է օրինակ առնենք. հին դէպքերը, նկարագիրները, շարւոյթները կամ բարիքները պէտք է ուղեցոյց ըլլան մեզ: Վեր. Հ. Գրիգորիս Ս. Վ. Դալէմբէրհան, անխոնջ պիտեակներ, անպիտ ջանքեր նուիրեց այս ճիւղին ուսումնասիրութեան, որուն լիակալ արդիւնքները արդէն իսկ հմաւարց հասորներով ու յօդուածներով արձանացուց. եւ որչափ պիտենք դեռ թանկագին հասորներ ունի՝ ձեռագիր, սպասելով որ բարերար ձեռք մը կարկառու լինի՝ ի լոյս ընծայելու համար: Կը մտաւորենք յաջողութիւն:

Մենք այս գծախառ ժամանակներու վրայ աւելի լոյս սփռելու համար, առ այժմ պիտր հրատարակենք վաւերագրութիւն մը, զոր Ինչ. Սեֆման Ն. Ս. Վ. յանձնած էր մեզ. այս է՝ այս հաւաքական նամակը զոր Կ. Պոլսոյ էջմիածնականք գրեր էին, 1106ին, առ Կաթողիկոսն էջմիածնի, բանապրաւ բերել տալու համար Կաթողիկէսցի դէմ: Հրահանգիչ է այս՝ բազում անհապառներով: Թո՛ղ մտածեն ամէն բան միջին դարու խորշերը վտարողները: Արդէն 1102ին, էջմիածնի Կաթողիկոսը, ըստ խորհրանաց Պոլսոյ եւ Էպիփոսէի Ժողովրդեան, բանապրաւ զրկած էր ըսգրէմ Կաթողիկէսաց (Հ. Յակոբիս, Խմբ. 10 Գր. 1102): Այս վաւերագրութիւն մէջ կը տեսնուին անմիտ ու չարամիտ ամբաստանութիւնները, զորոնք առ նամակը յօրինող անխիղճ եկեղեցականը, հաւանաբար Բզմրցիին, կը բարդէ, կը կուտակէ, Կաթողիկէսցի դէմ: Նոյնպէս անոր մէջ կը տեսնուին այն ժամանակի պիտաւոր Կաթողիկէսաց, ինչպէս նաեւ անոնց հակառակորդները որ ստորագրած են: Նոյն Բզմրցիին եղաւ որ այս նամակին պատասխանը շտապելու եւ անոր միջոցաւ իր բաղձացած պատրիարքական աթոռին արտահայտու համար, վաղեց պիտեց էջմիածին, առ Աղեքանդը Կաթողիկոս, «Սարդ մը՝ զրեթէ միեւնոյն նկարագրով, որ Բզմրցիին ամէն ըսածին համակարծիք ըլլալով, իր գրաւոր հրամանները անոր յանձնեց, եւ բաց աստի անոր ձեռքը տուաւ նաեւ բանապրա-

նաց թուղթ մը բազմաթիւ եպիսկոպոսաց, քահանայից եւ Ժողովրդականաց դէմ՝ յակնեյ յանուանէ, զորս կ'ամբաստանէր իբր Կաթողիկէսաց»¹: Հ. Յակոբիսոյ այս կաթողիկոսական թղթէն օրինակ մը ձեռք բերած էր. «Անք, Կ'ըսէ, լեցուն է թոյնով Կաթողիկէսցի դէմ»: Արդէն 1107 Յուլիան Պոլիս վերադարձած էր Բզմրցիին այս թուղթը ծոցին մէջ. կուսակցութեան կազմեց, ներկայացաւ անգլաւ Ջօրլուլուն. այս թուղթին թարգմանութիւնը խայտացուց այդ կատաղի հաւածը: Կէսըրը. իսկ Բզմրցիին անմեղներու հարստահարութեամբ կորզած եւ իրեն մատուցած երեսուն ու վեց քսակ² ոսկիները, իր շարաշուք ճակատին խորշոմները պարզեցին: Ջօրլուլուն, յօդս ցնդեցան Սահակ պատրիարքին դառն ամբաստանութիւնները, որոնցմով ամէն ոք կը սպասէր այն օր տեսնել Բզմրցիին վարադարէն տատանելը: Բզմրցիին վաճառաւ զգնյաւ եւ պատրիարք աղաւ: Իժմախա պարագայ. Սաւրոքորտաթօ՝ արքայական յոյն բժշկապետ եւ ապահաւոր քաղաքագէտ, բարեխօսած էր Բզմրցիին համար: Եւ Բզմրցիին «Իսկոյն պայթեցուց իր անգրեթէ թիւերը եւ իր անգրեթէ թիւերը»³: Ամէն կողմ կ'այրէր, կ'ամայացէր հաւածանքով: Նրեք շաքաթ վերջը իր անօրէն սուրին տակ կ'ըլլար: Ծ. Գոմրասոյ օրոհալ պիտաւ: Փոքր վա հանել տուած էին Բզմրցիին եւ Ջօրլուլուն. «Ամէն բայա որ չը հապառակը իր խաղաւորին, ապստամբ է. ամէն կաթողիկ որ չը թողուր Կաթողիկէսութիւնը անհապառք ու ապստամբ է, եւ արժանի մահու, որմէ չկրնար ազատուիլ եթէ ոչ թրքաւաղով»⁴: Ս. յակոբիս ժամանակներ էին:

Ի շեծուկս այս անճիտող ու չարունակալ հալածանաց, Աստուած այնպէս նախախառաց որ, ինչպէս յիշատատ, յԱսպղրա, ի Դարմանիւս եւ այլուր, նոյնպէս նաեւ Հայ Կաթողիկէսաց կրցան կազմել ուրոյն համայնք եւ ունենալ զատ Պատրիարքութիւն եւ Իսթրիքութիւն եւ կանոնաւոր եւ նախանձնիւրօրէն կարգապահ Նուիրապետութիւն մը:

¹ Հ. Յակոբիս. Խմբ. 7 Նշմ. 1707:

² Նուրջ երկու հազար չորս հարիւր ոսկի, այն ժամանակի համար ոչափաւ գումար մը:

³ «Il a fait éclater son inhumanité et son irréligion». Հ. Յակոբիս. Խմբ. 7:

ԱՅԻԼԷՍԻՁ...!

(Տեկամի)

Մա մաֆիյն, չօճուղըն գալպինտէ պիր է-
սէրի իւմիտ բարըլտամագտա իտի:

— Վալիտէմին ճէվապընը պէքէյէյիմ,
պագայըմ, պէնի չօզ սէվէր, տէր իտի:

Ինթիզար իթտիյի պու մէքթուպ անճագ
ֆէրտասը կիւն վասըլ օլտու: Օ սըրատա չօ-
ճուզ տէրսխանէտէ պուլուռնըյօրտը: Մէքթէպ
միւտիրի մէքթուպը վէրիր վէրմէզ, աչտը օ-
գուտը:

Նիս, 24 Դեկտ. 1910

«Ակկիլի Բօժեմ

«Մէքթուպըն գալպիմի բարէլէտի. ֆա-
պթ սէնին արզուռնա միւմաշաթ իթմէք գա-
պիլ տէյիլ տիր: Մէքթուպըմըն պալասընտա-
քի Նիս իպարէսինտէն անլայօրսուռն քի պու
մէքթուպը օ չէնիրտէն եագըյօրուլմ, վէ սէն-
տէն բէք ուզագ պուլուռնըյօրուլմ. պինտէն
ալէյի սէ սէնի եանըմա կէթիրմէք միւմքին
տէյիլ տիր: Պուռնուռնա պէրապէր պուրասը
բէք կիւզէլ տիր: Աչըզճա սէյլէյէյիմ, շիմ-
տի պէն եէնի իզտիվաճըմտան սօնրա հօլ-
ճուլըզա չըգմըլըմ: Սէն տէ պիլիրսին քի բէ-
տէրին պէնի պրագտըլգտան սօնրա պէն տէ
կալընըզ տուրամագտըմ: չու հալտէ պէն
սալի քէնտիսի կիսլի եաքտըմ վէ էվլէնտիմ:
Պուռնտան տօլայը պէնի մուախագա իտէմէզ-
սին:

«Սէնի զէվճիմէ թանըթտըմայը սանա
վատ իտէրիմ: Չօզ լաթիֆ պիր գաթ տըլ.
սէնին հագգընտա ճէրէհան իտէն միւքեալէ-
մէսինտէն չու գատարընը անլայապիլտիմ քի
սանա գարըլ պիր թէվէճճիւհիւ վար տըր վէ
սէնի մէմնուռն իթմէք ճիւնէթինի իլթիզամ
իտէճէք տիր: Էյլէ օլտուգտան սօնրա արա
սըրա սէնի էվիմիզէ տէ սապէթ իտէպիլի-
րիզ:

«Չալըլ, էյլէ իսէ, օլլուլմ, տէրալէրին-
տէ էյի նիւմէրօլար գագանմաղա զայրէթ էյլէ:

«Շէֆագաթը գալպիյէմ իլէ սէնի տէր
աղուլ իտէրիմ:

«Ակկիլի վալիսէն
1910. 12. 24

Չօճուզ պիր թարաֆտան պու մէքթուպը
օգուլօր օ պիր թարաֆտան տա սըճագ սը-
ճագ կէօզ եաշլարը տէօքիւլօրտը:

Դալպինին թէէսիւրիւնտէն վէ հըչըրը-
ղընըն շիտտէթինտէն հէման պօղազը գա-
բանմագ իւզրէ օլտուղընը հիսս իտէրէք պէտ-
պալիթ չօճուզ տէրսխանէտէն տիշարը ֆըր-
լատը: Այագտա տուրմաղա մէճալը գալմա-
տըղընտան, եէրէ տիւշմէմէք իշուռն պիր տի-
վարա սալանտը տուրտը:

Վէքիլխարճ էֆէնտի օրատան կէշալիյի սը-
րատա չօճուզա եագլաշարագ,

— Նէ տիր պու, Շաթէն, նիշին աղ-
լայօրսուռն:

Չօճուզ կէօզ եաշլարըլա ըսլանըլ օլան
մէքթուպը օնա ուզալտըլ:

Վէքիլխարճ էֆէնտի տալի մէքթուպը
օգուտըղընտա ֆէվզ էլ հատու միւթէէստիր
օլտուլ:

— Իշթէ, էֆէնտի, կէօրիւլօրսուռնըզ քի
սնամ պապամ վար օլտուղըն հալտէ պէն ար-
թըզ եէթիմ օլմուլըմ:

Վէ գալպինին աճըսընտան յէօյլէ սէօյլէ-
յօրտըլ:

— Ահ, էյէր էօլմիւլ օլտուլարտը... Իշ-
թէ պուռնտան պէօյլէ պիրինին տէ օ պիրինին
տէ մուճիպի ար ու հիճապը օլաճաղըմ: Պու
կիւն հէր իքիսինին տէ ինքեար իթտիյի պիր
իզտիվաճըն մահսուլը պէտպալիլը կիսլի օր-
թատա տուրմաղալըմ... պագընըզ, պէն հէր
իքիսինէ տէ սըզընթը վէրիլօրուլմ... պար օ-
լուլօրուլմ... պէնտէն գաչընըյօրար... ար-
թըզ պէն ալիլէսիզ, օճագըլզ գալտըմ... լա-
նէթ օլտուռն պուռնալըն եէկտիկէրինի թաթ-
լիզ իթտիյի կիւնէ:

Վէքիլխարճ էֆէնտի պապանըն մէքթու-
պընը տա օգուտուգտան սօնրա պաշլատը օ-
նա թէսէլլի վէրմէյէ:

— Միւսթէրիյի օլ, օլլուլմ, միւսթէրիյի
օլ. բէք պու գատար աղըրընա կիթմէսին...
մատամ քի հիւքիւմէթին գանուռն օնլարըն
պիրիպիրէրինտէն ալըրմասընա միւսաատէ
լիթմիշ տիր, հաթթա ֆէսիլի նիքեան տա
լիթմիշ տիր, թապիլի օնլար հիշ պիւ գայտլա
մուգալէտ օլմայուլ արթըզ սէրպէսթ գալ-
միշլարտը... պինտէն ալէյի տէ...

Չօճուգ քէնտի քէնտինի պիր թօրաւոր վէ գուվվէթի սէս իլէ .

— Հէբսի էյի, ֆազաթ արատա գալմըշ օլտն շու պիշարէ էվլատ նէ՝ օլաճագ տըր, տէյէ նիտա իթտի :

*
* *

Վէթիլխարճ պու գատար ազիմ պիր քէտէր գարշըսնտա աճիզ գալարագ, չէթիլիր կիտէրվէ ուզուն գօրրիտօրլարը կէշտիյի սըրատա քէնտի քէնտինէ չէօյլէճէ պիր թէֆէքթիւր իտէրտի :

— Պու նէ՝ սէֆիլ պիր գանուռն տըր քի պու կիւն՝, գէվալլը Ֆրանսա թօրաղըմըզըն իւզէրինտէ, սէնէտէն սէնէյէ պինլէրճէ աշալլը պապալլը եէթիմլէր պըրազըյօր, օճագլար սէօնտիւրիւյօր, ֆէրահ գալպլէրի գան աղլաթըյօր...

ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆ

Գ.

ՃԵՄԱՐՏՈՒԹԻՒՆԸ ԲԱՐՈՅԱԿԱՆԻ ՀԱՆԴԷՊ

(Շար.)

Բանաւոր ըլլանք, վասնզի բանական մարդ ենք : Բայց խօսքերնիս անոնց հետ է, որ կը դաւանին բարի : «Բարի եւ չար չկայ, այլ ամեն բան հետեւանք է սխալ կազմակերպութեան մը, որ նախասիւս մարդն աւրած է, հեռացնելով բնութեան, որ բանին մէջ է միակ չարիքն» (Խուլ. պիլծ թերթ մը 8 Սեպտեմբեր 1901) : Թէ «Եղեռնագործութիւնը, ոճիր բնական եւ ընկերական բնեւեոյթ մի է, ինչպէս խեղութիւնը եւ անճանապանութիւնը, որ առաջ կուգայ ոճրագործին մարմնոյ եւ հոգեկան արակարգ կազմուածքէն՝ ինչպէս նաեւ Ֆիզիքական եւ ընկերական միջավայրի ազդեցութեան» (Ferri Socialismo e scienza positiva p. 42. 43.) : Թէ «Արդի պատճական դուրսիւններն, որ հիմնուած են անճիւղաւորութեան եւ բարոյական յանցանքի գաղափարին վրայ, կեղծաւորական ստութիւններ են» (նոյնը) : Թէ «Բարոյականի պահանջն է որ դադրի մարդկային գործոց վարձատրութիւն կամ պատիժ»

(Stern) : Ուստի «Յաւիտեանական վարձատրութեան եւ պատժոյ գաղափարներն մարդկութեան մանուկ տիպ ծաղրելի գաղափարներն են», ուստի կրնայ երգուիլ հեգնօրէն . «Ո՛վ սասանայ, զիս դժոխք տա՛ր, զի ես երկինք չեմ երթար» (Kelgel. soc. democ. Liederbuch) : Այս կարգի դաւանանք ունեցողներէ պիտի խնդրէինք, որ գէթ ազատական չլսուին եւ չի խօսին յանուն ազատութեան, զոր կ'ուրանան⁽¹⁾ :

Բանի որ կամքը գիտակցութիւն ունի ընտրածին, որոշումին եւ իր շարժումին, ըսել է թէ նա բանականութեան առաջնորդութեամբ գիտէ խտրութիւն զնեւ գործի եւ գործի մէջ, որ ըսել է թէ նա խիղճ ունի, խիղճն ալ եւրոպական լեզուով գիտակցութիւնն է (conscience) : Անշուշտ բարոյականի, պատկառանքի, ամօթխածութեան, օրէնքի եւ իրաւունքի թշնամիներն, անոնք մէկ խօքով, որ բարին եւ չարն մէկ բան կը նկատեն՝ պիտի հեգնեն խիղճը, ինչպէս ըրաւ մամոնայի չաստուծոյն հաւատարիմ երկրպագու Անգղիացի մը, որ ըսաւ . «Ո՛հ խըղճ մտանքն այնքան սուղ է որ չ'արժէր անկից հաս մը իսկ ունենայ» : Սուղ է նա նիւթապաշտ, երկրաքարչ զգայասիրին . վասն զի իր անկարգ հեշտութեանց ու շուայտութեանց գնովն պիտի կարենայ ձեռք բերել զայն :

(1) Մեր Կաթողիկէ Արձագանգը կ'ողբար Նաւասարդ գրքի մը անառակութիւններն . տակէց նուազ ողբալի չէ՞ Երկունք թերթը, որ դաշնակցականաց պաշտօնական օրկանն է եղեր . բաւական է թերթատել Հայ տառերու յրեկինին նուիրուած մէկ թիւը : Հայ տառերու, Հայ տպագրութեան սրբազոյժութիւնն են այս եւ ասոր նման հրատարակութիւններ, որոնք տնտեսական անամօթութեանց մէջ միայն կը գտնեն գեղարուեստի ճաշակը, ինչպէս տպականած քիմքեր կը գուարճանան յաճախ նեխութիւններով : Եւ այդպէս տգիտելով կ'արհամարհեն ճշմարտն ու բարին : Կը Հայհոյեն ամենապսեմ խորհուրդներու դէմ, եւ կը ծանակեն ապագայ կեանքը իր բոլոր արհաւիրքներով : Կարելի չէ այդ կարգի հրատարակութեանց առջեւ շտեմել ազգային մեծ տնկումի մը մօտաւոր ապագան : Անշուշտ այն տպագրական հաստատութիւններ որ կրնան հակադդիշ գործունէութեան մը դէմ գնել եւ անկարեկիր կը մնան, ծանրապէս պատասխանատու են :

սուղ է աղքատներն կեղեքող, վաշխառու հարուստին, որ իւր անիրաւութեանց գնով պիտի գնէ զայն. սուղ է դաւաճան ու զըրպարտիչ լեզուներու՝ որ պիտի գնեն զայն ծանր հատուցման մը կշիռով. սուղ է անբարասանակ, անպատկառ հայհոյիչներու Ստտուծոյ, կրօնքի եւ անոր պաշտօնէից դէմ. վասնզի խոնարհեցուցիչ, բայց կարեւոր յետս կոչումով մը պիտի վերստանան զայն. սուղ է իշխանութեան, իրաւունքի եւ օրէնքի թշնամիներուն, որոնք հպատակութեան, արդարութեան եւ հնազանդութեան թանկապին առաքինութիւններով ձեռք պիտի բերեն. սուղ է ամէն անոնց որ կրքերնին սանձելով, ըրած մեամսին հատուցանելով, մեղքերնին քաւելով, չարութեան ու սոււած զրկանքնուն հեռեւանքն տուածելով, տուած գայթակղութիւննին սրբագրելով պիտի ուզեն վերադառնալ առաքինութեան ճամբան: Սուղ է այո՛, բայց կարեւոր. սուղ է բայց մարդավայել, սուղ է, բայց ազատութեան պահանջն է, եթէ ազատութիւն կ'ուզենք իմանալ կամքի այն տիրողութիւնն իր գործոց վրայ որ գիտէ զայն ուղղել առ բարին:

Հարկ է քիչ մըն ալ խոփլ կամքի գործոց այս ուղղութիւնը խորհրդածելու մէջ, լաւ եւս տեսնելու համար թէ բարոյականութիւնը ազատութեան ծնունդն է եւ ազատութիւնը բարոյականութեան վը պարտի իր բարերար ու մարդավայել ուղղութիւնը: Բարոյականութիւնը մարդկային բարքի տեսակն որոշող յատկութիւնն է, բարքն ալ մարդկային գործողութեանց բովանդակութիւնն է, մարդկային գործողութիւններն ալ կը մեկնին կամեցողութենէ եւ ոս կամքի ինքնորոշումէն, զոր ազատութիւն կ'անուանենք: Ուղիղ ազատութիւնն՝ բարութիւն, մոլորածն՝ չարութիւն կը ծնի: Սոսքերնիս բանական եւ բանաւոր ազատութեան վրայ է, որ միայն մարդկային է եւ մարդավայել. եւ ամէն անգամ որ գործ մը առաջ կուգայ առաջադրող եւ որոշող բանականութենէ հարկ է որ բարի ըլլայ կամ չար: Եւ այս բարոյականութեան առաջին եւ հիմնական ուղեցոյցն է վախճանն, զոր ունենալու է ամէն

բանաւոր գործ: Եւս մը որ աղեղէն կը մեկնի, ունենալու է նշաւակ մը, եւ այդ նշաւակի դիրքէն կախում ունի նետի ուղղութիւնը, եթէ վերն է՝ վերելք մը կ'ըլլայ նետին ընթացքը, եթէ վար՝ վարէջք մը կ'ըլլայ: Կամեցողութիւնն շարժում մըն է դէպի առարկայ մը, եւ այս՝ անոր նշաւակէն, վախճանն է: Դիտեցէ՛ք, որ կամեցողութեան վրայ է խօսքերնիս եւ ոչ լոկ բաղձանքի: Բաղձանքը ձգտում մի է, կամեցողութիւնն որոշ ընտրութիւն. բաղձանքը կրնայ շարժիլ դէպի կարելին եւ անկարելին, կամեցողութիւնը միայն դէպի կարելին. բաղձանքը միշտ ներգործական եւ ինքնորոշ չէ, մինչդեռ կամեցողութիւնը ներգործական է եւ գիտակցութեամբ որոշուած: Ուստի ասոր մէջ է որ ազատութիւնը կըրնայ տեսնուիլ որոշ կերպով՝ յորեւ արտագրիչ բարոյականութեան եւ բարոյական պատասխանատուութեան պատճառ: Վասն զի վախճանի մը ընտրութիւնը եւ առ այն շարժում մը հարկ է որ ողատ կամեցողութեամբ ըլլայ, բարի կամ չար ընելու համար գործ մը: Վախճանը ուրեմն կամեցողութեան բարոյական վիճակը կ'որոշէ եւ անոր տառարկան է, եւ որովհետեւ կամքն ու կամեցողութիւնը անպատճառ դէպի բարին կը շարժին, անոր համար վախճանը կամ իրօք բարի ըլլալու է կամ գէթ բարի երեւնալու է որ կարենայ զկամքը գրաւել ու շարժել: Եւ հոս դիտելու է թէ բարութեան ու վախճանի հարկը կամքի ազատութիւնը չին խանգարել, վասն զի կամեց եւ ազատութեան հարկ ու սահման է բարին առհասարակ, բայց ո՛չ մասնակի բարին, որուն առջեւ ընտրութեան ազատութիւնը կը մնայ անձեռնմխելի: Հետեւաբար բարոյականութիւնը առհասարակ անհատական ազատութենէ անկախ է, եւ ասոր համար ամէն ազատ անձ միշտ բարի չի գործեր, բայց անհատական ազատութիւնը պատճառ է եւ աղբիւր պատասխանատուութիւնը բարոյն հանդէպ: Ուստի կայ բարին եւ բարութիւն իրականապէս՝ թէեւ այս կամ այն բարւոյ առջեւ կամքը բռնութեան տակ զսնուի արտաքին պատճառներ

րով, պատասխանատուութիւնը կ'աւելնայ կամ կը պակսի անհատին կողմէ, բայց իրական բարոյականութիւնը կը մնայ անխախտ. վասն զի ասոր հիմնական օրէնքն է Աստուծոյ յաւիտեանական օրէնքը, որ անփոփոխելի է բնական օրինաց պէս: Ասոր համար կը սխալին հանդիսապէս անոնք, որ բարոյականութիւնը միայն անհատականութեան մէջ կը գտնեն, կամ ժողովրդոց հաւանութեան եւ կամեցողութեան ծնունդ կ'ըսեն, եւ կամ քաղաքական օրինաց մէկ տրամադրութիւնը կը նկատեն: Այս պարագային այսօր բարի ըստածը՝ վաղը չար պիտի կարենար ըլլալ, որ նոյնքան հակառակ է բնական օրինաց, որքան հակառակ է որ կրակը վաղը ջուր ըլլայ: Կը սխալին անոնք որ հաճոյից եւ շահու հետ կը շփոթեն բարոյականութիւնը, բարի անուանելով ինչ որ հաճոյական եւ շահաւոր է. սրբան տգեղ անառակութիւններ եւ հարստահարիչ զրկանքներ պիտի արդարանային այս սկզբունքով: Կը սխալին անոնք որ Լուստերի եւ Կալվինոսի հետ կ'ըսեն թէ ամէն մարդու եւ նոյն իսկ արդարոց գործերն մահացու մեղք ըլլան, վասն զի ասոնք մեղքը հարկ մը կը նկատեն եւ ազատութիւնը ու մարդկային կամքը առ հասարարակ միայն մեղաց գործիք, ու այսպէս յուսահատեցողիչ յուռետեսութեամբ մը կը դատաւարանն այնքան գիւցաղնական առաքինութիւններ ու բարեգործութիւններ, որոնք, փառք Աստուծոյ, այսօր ալ պակաս չեն: Մարդկային կամքը առ բարին հակած է միշտ եւ բանական մարդը պատասխանատու է անպատճառ՝ իր գործոց, հետեւաբար կամ առ բարին ուղղելու է զայնս կամ բարիէն շեղելու է. ազատ է մին կամ միւսն ընտրելու, ուստի կարելի չէ որ բարոյականութենէ դուրս գործէ՝ եթէ մարդկօրէն այսինքն գիտակցաբար գործէ, որով ըրածն անպատճառ կամ բարի է կամ չար: Եթէ ազատութիւնն բարւոյն եւ ճշմարտին մէջ հաստատուած կամքի եւ մտքի ձեռքն ըլլար՝ անմեղանչական պիտի ըլլար, բայց դժբախտաբար կամքն ու միտքն ինկած են իրենց պատուածաստեղծ նախնական ուղղութիւնէն,

որով ինչպէս միտքն միշտ յատակ չի տեսներ եւ կը մոլորի յաճախ, նոյնպէս կամքը չի կրնար միշտ խտրել բարին եւ կը խոտորի իւր նշաւակէն, իր բնական վախճանէն՝ բարութենէն: Այս պարագային ալ սակայն կը ջանայ իր չարութիւնը արդարացնել կամ բարութիւն կարծելով ըրածը, կամ բարութիւն անուանելով ինքնախաբ եւ ուրիշին աչքին ալ փոշի նետող պատրուակներով:

(Շարունակելի)

ԻՄԱՍՏՈՒԹԵԱՆ ՍՎԶԲԱՆՑ ՎՐԱՅ

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ԵՒ ՊԱՏՄԱԿԱՆ

ԽՈՐՀՐԴ ԱՇՈՒԹԻ ԵՒ ՆՍԷԳ (*)

Ծ.

«Բարեկիրք եւ բարեմայն ըլլաւ,
«Եւ պիտի ըլլաւ սիրելի»:

Ա.

«Բարեկիրք ըլլաւ»

Փափաքելի է որ, այս անկեղծ բարեկրթութիւնը, որուն վրայ կը խօսինք, կրիտատարղներուն ներշնչուի. այն ատեն ասոնք պիտի ունենան այն առաքինութիւնները որոնց կեղծ բարեկրթութեան նմանիլ կը ջանան, և չունին. ասոնք էականը, բարեկրթութեան բողոք, արձատր, հիմը պիտի ունենան, և իրենց գիւրին պիտի ըլլայ ապա անոր արտաքինը և շնորհալի կեցւոյն ալ ձեռք բերելը: Ասոր համար թո՛ղ բարեկիրթ անձեր տեսնեն, զանոնք գիտեն, և փութով պիտի սորվին անոնցմէ՝ իրենց ընկելքը և ինչպէս ընկելքը: Երբ զայն գիտնան, առանց արուեստականութեան ի գործ գնեն. արուեստականութիւնն ամէն բան կը իւանգարէ. և նուազ ծիծաղելի է մարդ իւր ունեցած թերութիւններով, քան ունենալ կեղծած ձիրքերով: Իմաստուն և բարեկիրթ մարդն մէկու մը հանդէպ չի թերանար, և երբեք չի զարմանար և չ'այլայլիր, երբ ուրիշներն իրեն հանդէպ թերանան. տմարդութիւնները կը զգայ, բայց չի դժկամակիր ատոր համար, և

(*) ՏԷ՝ ԹԻՒ 433, էջ 93.

երբեմն ատոնց նոյն իսկ չի պատասխաներ . եթէ ոչ աւելի մեծ բարեկրթութեամբ մը , որով ազնուաբար վրէժ կը լուծէ :

Կդեմէս ԺԴ . Բահանայապետին կենսա-
զրութեան մէջ կը կարդանք զէպօ մը , որ
այդ Բահանայապետին պատիւ կը բերէ : Երբ
ինքը դեռ Փրանկիսկեան կրօնաւոր մը Պոյո-
նիա կը գտնուէր , որ մը վանագ մէջ Լիոն
քաղաքէն դեռ նոր ժամանած պճնասէր և
սիրուն երիտասարդ մը պատահեցաւ , որ ի-
րեն ըսաւ , « Հա՛յր իմ , ճեմարիքը քսելու հա-
մար , անգործութեամբ պատճառաւ է որ հոս
ձեռ Բոյ պստելու եկած եմ . վասն զի չեմ
կրնար կրօնաւորներ տեսնել » : « Թեքեա սե-
ղանատն մէջ հանդուրժես զանոնք տեսնել ,
պատասխանեց իրեն Հայր Կանկանիոյի . « Ուս-
տի կը խնդրեմ հոն գալ եւ զովացուցիչ բան
մը առնուլ : Երիտասարդը ընդունեցաւ . խօ-
սակցութիւնը շարունակուեցաւ և երիտա-
սարդը ա՛յնչափ գոհ մնաց այդ կրօնաւորին
հանձարէն և կերակուրէն , որ այնքան վա-
ղելուց կերպով զինքը ընդունած էր վասն զի
երկու ամիս Պոյոնիա մնաց զինքը տեսնելու
համար միայն : Այդ կրօնաւորին խորհուրդո-
վը իր ծնողաց քով վերադարձաւ , որոնցմէ
անառակութեան համար փախած էր . և ո-
րոնք զինքը իսնդաղատանօք կը սիրէին :

Բարեկիրթ մարդը ոչ միայն մէկը վշտա-
ցընել չ'ուզեր , այլ , ընդհակառակն , կ'ուզէ
և կը փնտոէ հաճոյական յարգանքներ մա-
տուցանելու ամէն առիթներ . բայց երբեք
անհամ և ոչ ալ ծաղրելի մեծարանքներ չը-
նէր : Կազմ եւ պատրաստ իրմէ խնդրուած
ամէն բան կատարելու , իր հաճոյակատարու-
թիւնը ամենեւին ծառայական և ոչ ալ ա-
նարգ բան մը չուէր : Կանխող այն ամէն բա-
նի մէջ , զոր կարող է ընել , իր բարեկրթու-
թիւնը բնաւ արուեստական , այսինքն չինծու
և տաղտկայից չէ : Կ'առաջարկէ բայց քիչ
անցամ կրթականօք , երբեք չի ստիպեր . մարդ
անոր քով և անոր հետ ունի և կը վայելէ
այն ամէն սպաստութիւնը , զոր կը փափաքի
ուեննայ և վաղից ուրիշներու քով և ու-
րիշներու հետ : Մտադիր և հաճոյակատար է ,
բայց առանց այն մեծարիչ քաղաքավարա-

կան ձեւերու , որոնք անհանգիստ կ'ընեն
մարդը և առանց այն երախտագիտութեան
պահանջման , որոնք տհաճելի են և ուրիշի
հաճոյք պատճառելու համար եւ ըրած ամէն
բանին մէջ , այնպիսի յօժարութեամբ մը զա-
նոնք կ'ընէ , որ կը թուի թէ աւելի իւր
քան թէ ուրիշներու հաճոյքին համար ընէ :
Բարեկիրթ մարդն իւր կերպերը եւ խօսքե-
րը կը չափէ այն տարբեր նկարագիրներու
վրայ , որոնց հետ ինք կը գտնուի : Ժամա-
նակը եւ պարագաները կը դիտէ , պատեհ
ժամուն գալու եւ մեկնելու համար անբե-
ւոյթ կ'ըլլայ ճիշդ այն վայրկեանին , որմէ
ետք եկող վայրկեանին կը նախատեսէ
թէ իւր ներկայութիւնն կրնայ անհանգիստ
ընել կամ ձանձրացնել : Բայց ի՞նչ կ'ըսեմ ,
բարեկիրթ մարդն կրնայ երբեք անհանգըս-
տութիւն կամ տաղտկութիւն պատճառել :
Ամէն տեղ անոր կը փափաքին , հաճոյքով
անոր գալուստը կ'ողջունեն , եւ տհաճու-
թեամբ անոր մեկնիլը կը տեսնեն . ամէն
զոհերն եւ ամէն սրտերն անոր տալիւ բաց են :

Բարեկրթութիւնն վեհագոյն՝ ամէնէն ըն-
տիր յատկութեանց , ամէնէն փայլուն ձիւ-
քերու , որոնք յաճախ աւելի նախանձոտներ
եւ անտարբերներ , քան թէ բարեկամներ կը
հայթայթեն , մարդկանց սիրոյն վրայ միշտ
ապահովեալ իրաւունքներ ունի , ինքն ամէ-
նուն հաճելի է . մէկը չի գտնուիր , որ բա-
րեկիրթ մարդու մը հետ յարաբերութիւն
հաստատելու հաճոյքը չզգայ . միայն թէ այդ
չափազանց չըլլայ . վասն զի , թէպէտեւ ա-
ւելի դիւրաւ ներելի է բարեկրթութեան
չափազանցութիւնն , քան թէ ամարդու-
թիւնն . բայց կան մարդիկներ , որոնք աւե-
լի բարեկիրթ երեւնալու համար , այնչափ
սեթեւեթեայ եւ արուեստակեալ են , որ շատ
հաճելի ըլլալ ուզելով , անհաճոյ կ'ըլլան . ի-
րենց ըրած բարիքը , շատ աւելի լաւ կերպով
ընել ուզելով , կը խանգարեն , եւ շատ աւե-
լի բարեկիրթ պիտի ըլլային , եթէ բարեկիրթ
երեւնալու քիչ մը նուազ ջանք ընէին : Կը
յոգնեցնեն եւ կը ձանձրացնեն իրենց չափա-
զանց մեծարանքներովն , զորոնք ամէնուն
անխափր կը չռայեն , եւ յորոնք ոչ ոք կը

շողոքորթեն։ Այսպիսիներն ոչ միայն անհանդուրժելի կ'ըլլան, այլեւ ատելի իրենց ունայնութեամբ, որ սուլորաբար իրենց բարեկրթութեան նպատակն է։ զոհունակութեան այն ձեւերով, զորոնք իրենց գէմքին վրայ կ'արտայայտեն։ եւ, մինչ իրենք իրենցմէ շատ գոհ են, ուրիշներուն կարեկցութիւնը կը շարժեն։ Բարեկրթութիւնն, երբ պատշաճապէս ի գործ դրուի, խօսքերու եւ գործերու ամենէն գեղեցիկ զարպն է։ Իրմէ առաջնորդուած ամենափոքր բաներն՝ միշտ շնորհալի են։ Բարեկրթութիւնն՝ արժանիքն իսկ կը գեղեցկացնէ։ Դիտէ՛ եւ տե՛ս սա աղամանդին գեղեցկութիւնը եւ փայլը, զոր արուեստն ինամով քանդակած է։ Ոչինչ կրնայ ասոր արձակած ճառագայթներուն կենդանութեան հաւասարի։ Լոյսն հազարումէկ տարրեր կերպերով անոր մէջ կը ցոլայ, եւ զոր այդ աղամանդն աւելի կենդանի, աւելի փայլուն, աւելի շողշողուն հոտ կը դարձնէ, քան երբ ինքն այդ յոյս ընդունեցաւ լուսաւոր աստղէն կամ ջահէն, որ անոր սկիզբ եւ ծագումն է։ Որչափ տարբեր է սնկէ, ինչպէս էր, երբ զինքը երկրիս ծոցէն դուրս հանեցին։ Այն առտին հազիւ թէ մարդկանց ակնարկը իր վրայ կը դարձնէր։ զինքը ուրիշ բաներու նախադասելու արժանաւոր բան մը չէր ընծայեր։ մեր աչքերուն փայլելու համար՝ կը սպասէր որ յաջողակ ձեռք մը զանիկայ յղկէ, եւ սնոր փայլը արգելող ամէն բաներէն զինքը մերկայնէ։ Այսպէս առանց հաճոյակասար եւ հաճելի ձեւերու, առանց բարեկիրթ եւ շնորհալի կերպերու, հոգւոյ եւ սրտի ամենալարգելի ձիւքերն իսկ կրնան ուրիշներուն եւ մեզի համար ալ կորսուիլ։ Բարեկրթութիւնն է որ զիրենք կը փայլեցնէ, եւ անոնց զին կը ստանան։ Ինքն է որ, կերպով մը, մարդիկները կը կատարելագործէ, և զանոնք գնահատելի կ'ընծայէ։ Որպիսի՞ ուշադրութիւն պէտք չէ՝ լաւագոյն բաները կոչու ծածկոյթի մը տակէն երեւան հանելու համար։ յաճախ մարդ եւ ոչ իսկ կը կասկածի թէ, առոնք հոն պահուած ըլլան, և զանց կ'ընեն զանոնք։ Ո՛րչափ հաստատուն առա-

քինութեան տէր մարդիկ կան, որոնց արժանիքն չժուտորաւ սակաւութիւն անձանց կողմանէ միայն ճանչցուած է, անոր համար որ՝ այս հաճելի բարեկրթութիւնը իրենց կը պակսի։ Անոր համար այնչափ տմարդի և կոչու մարդիկներ կը տեսնուին, որովհետեւ բարեկրթութեան ամէն օգուտներուն և առաւելութեանց վրայ չի մտածուիր։ Ասոնք կերպերը, իրեւ փոքր և անկարեւոր բաներ զանց կ'ընեն, և չեն գիտեր թէ, յաճախ կերպերն են, որոնք զմեզ ուրիշներէն լաւ կամ յոռի դատել կու տան։ Մարդու ներքինն չեն կրնար թափանցել, հետեւաբար արտաքուստ նշմարուածէն կը դատեն։ Հեզ և բարեկիրթ ըլլալու համար թեթեւ ուշադրութիւն մը եթէ ի գործ դրուի, յոռի դատողութիւններուն առաջքը կ'առնուի։ հպարտ, անկիրթ, արհամարհող, անբարեւ տէր համարուելու համար գրեթէ բան մը պէտք չէ։ աւելի նուազ բան պէտք է առանց բոլորովին հակառակը համարուելու համար։ Եւ ո՞վ չգիտէր թէ, ո՛րչափ զգուշանալու ենք անհաճոյ կերպերով ուրիշները մեզմէ օտարացնելէ։ Թէ ո՛րչափ մեզի օգտակար է մեր շահերուն, մեր հանգստութեան, մեր հաճոյից տեսակէտով՝ անոնց հետ այդ բարեկամութիւնը պահել, որ բարեկրթութեամբ միայն կրնայ պահպանուիլ։

Թարգմ. Ն. Ծ. Վ. ԱՃԷՄԵԱՆ

(Շարունակելի)

ԵՕԹՆԵԱԿ ՔՐԻՍՏՈՆԵԻ

ՀՈԳՆԻՈՒ ՄՏԱՆՈՒԹԻՒՆԻ ԵՐ

„ՆՄԱՆՈՒԹԻՒՆ ՔՐԻՍՏՈՍԻ“ ԳՐԲԷՆ

Կ ի թ Ա. — Գ ի թ Ժ. — Բարի կրօնաւորի մը երանագացը վրայ։

(Շար.)

Մեծ օտերու տօներէն մեր քառի կրօնքիւնները պէտք է նորոգենք, եւ աւելի եռանդով հայցենք սրբոց օգնականութիւնը։

Ամեն մեկ օտի այնպէս առաջադրելու եմք, իբրեւ

րի ան առեմ այս աշխարհէս պիտի ելլեմք եւ յաւիտեանական թոնարաբնակարան պիտի հասնինք:

Ասոր համար ալ կը պատրիմք մեծ հոգածութեամբ ինկզիմէն պատրաստել շերտերանց ժամանակներու մէջ, եւ աւելի րատնապատեմ կենցաղավարիչ, ու ամեն կանոնները խստիւ եւ անբերի պահել, իբրեւ թիֆի ժամանակէն մեր աշխատանքին վարժել Աստուծոյ ընդունելիք ըլլայինք:

Ս. ՍԱՀԱԿ ՊԱՐԹԵՆ ԶԱՅՐԱՊԵՏ

(Եւր.)

Ս. Սահակ տեսնելով նախարարաց անգործ յամառութիւնը՝ ըսաւ. «Դուք կ'ուզէք Եւրոպիոյ հաւատարմութեամբ անհաւատներու ձեռքը քաշել ինչի, եւ չեմ կրնար ձեզ հետ միաբանել, չեմ կրնար իմ մարման ռիսկս քաղիլ բերանը տալ: Լաւ կը համարեմ մեռնիլ քան մէկ անտոյժ վարակուած հաւատացեալ մը՝ մասնակցութեամբ միտքով թափառելու մը: Եւ ինչո՞ւ միտքով թափառելու մը, զաւանդներս, մի՞ գործէք այդ չարիքը, մի՞ ջանաք տապալել ձեր թագաւորը, որպէս զի չըլլայ թէ ձեր եւ ամբողջ Հայաստանի կրօնական պատճառ ըլլաք:»

Նախարարները փոխանակ զգոռոտանալու, աւելի ըմբոստացան եւ յորդորեցին պատասխանեցին. «Փառնի որ յանձն չես առնուր հետեւինիս միաբանիլ՝ զքեզ ալ հայրապետութենէ պիտի ձգենք: Եւ այսպէս սպառնալիքով եւ բարկութեամբ Սուրբին քովէն դացին, եւ Սուրբի տնտեսով երէց մը գտան եւ խոստանալով զինքը կաթողիկոս ընել Սահակի տեղ, համոզեցին որ իրենց հետ Պարսից թագաւորին առջեւ ամբաստանութիւն ընէ Արտաշէի վրայ: Այս անտրտման երէցին հետ գացին նախարարները Պարսից դուռը, եւ ամբաստանեցին իրենց թագաւորը բարգելով անոր վրայ ալ եւ ալ յանցանքներ ալ, զորս չէին կրնար հաւատարմել, նոյնպէս Ս. Սահակին վրայ ալ ստացող ամբաստանութիւններ ըրին:

Ան առեմ Վառամ Արտաշէին ու Սահակը գուռը կանչեց: Արտաշէին ինքզինքը արդարացուց ըսելով թէ Պարսից տէրութեան կամ երկրի շահերուն դէմ բան մը չեմ ըրած: Վառամ Ս. Սահակին ալ հարցուց Արտաշէին մասին, բայց Սուրբը չուզեց չար կամ բարի վկայութիւն տալ, ըսելով թէ Արտաշէին այս տեղ զստեղծութեամբ արժանի յանցանք մը չէ գործած. Պարսից Սուրբն հաղարապետը, որ Պարսիցաց ցեղէն էր, թագաւորէն եւ ուրիշներէ յորդորուած, շատ աշխատեցաւ մեծամեծ խոստումներով համոզել Սուրբ Սահակը որ նախարարաց հետ միաբանի. բայց անիկայ յանձն չառաւ երբեք, որ եւ իցէ պատճառով չարափոստութիւն ընել թագաւորին վրայ. մանաւանդ որ տնոր յանցանքը թէն ըստ մեր մաքուր կրօնքին ստղծութեան է, կ'ըսէր անոնց, սակայն ձեր քովը ամբաստանելու քան մը չէ:

Վառամ, որ կը բարձրացնէր Հայոց թագաւորութիւնը, տեսնելով թէ նախարարներն ալ իրեն համաձայն են, Արտաշէին քահանայէն ըրաւ եւ Խուճառ տան աքսորեց եւ անոր տեղը Վեհապատեմ Սահակն ալ պաշտօնական ըրաւ եւ արգելքի տակ առաւ, եւ անոր տեղը դրաւ Սուրբի երէցը: Ահա այսպէսով վերջացաւ Արշակունիաց թագաւորութիւնը եւ Հայաստան անհաւատից լռեցին տակ ինկաւ:

Շատ չանցած՝ նախարարները Սուրբակը մերժեցին եւ ուրիշ կաթողիկոս մը խնդրեցին Վառամէն, ան ալ զրկեց Բաբելոնի ասորիին որ խառնակեցիկ մարդիկներով եւ տանտիկիններով եկաւ եւ սկսաւ ժողովարարութեան ետեւէ ըլլալ: Նախարարները ասկէ ալ անհաւատալով ուղղեցին ուրիշ մէկը կաթողիկոս դնել. բայց շատերը Ս. Մարտիկէն եւ ուրիշ Ս. Փահլաններէ եւ կաթողիկոսներէ յորդորուած կ'ուզէին նորէն իրենց հարազատ հովիւը Ս. Սահակը բարձրացնել հայրապետական տիտղոս: Երբ երկու կողմի պատգամաւորներն ալ Պարսից զօրք գացին, Վառամակունքի փառքը կտատարեալ համար հրաման տուաւ որ եպիսկոպոսական իշխանութիւնը վարէ Եւրոպիայի, որ Բաբելոնէն աւելի վատթար էր, իսկ Սահակ իխառնութիւն ունենալ վարդապետեալ եւ միանգամայն Եւրոպիայի թագաւորութեամբ ձեռնարկութիւն կատարելու: Վառամ Ս. Սահակը յղեցաւ առեւ ըսաւ. «Կ'երգուենք իմ զքեզ քու հաւատարմութեան որ միամտութեամբ հպատակիս մեզի եւ սպասարարութիւն չհանեալ, եւ չանցնիս Բունաց կողմը՝ միտք հաւատարմութեանդ համար:» Ա. Հայրապետը անդէ հեր կերպով ցոյց տուաւ Հայոց հաւատարմութիւնը եւ Պարսից երգչախումբներով իշխանները, ճարտար խօսքերով կ'ատմէին թագաւորին հայհալութիւնը, որով Քրիստոնէից միաբանութիւնը միտք հաւատարմութիւն կ'անուանէր: Եւ պարագային ներսին յափ, ցոյց տուաւ Պարսից գեներալն ոչնչութիւնը եւ Քրիստոնէութեան վստահութիւնը, աստուծոյ անարարական աշխարհի բացատրութիւններով, որ թագաւորը եւ միւս ատենականները չիշխեցին բերանին բանալ, ալ զարմացան սքանչելոյցան աղեւթ հայրապետին իմաստութեան վրայ: Թագաւորը հրամայեց որ Սուրբին մեծամեծ պարգեւներ տան: Բայց Սուրբը չուզեց բան մը առնուլ. միայն ինչ ինչ խնդիրքներ ըրաւ Հայաստանի բարեկարգութեան, նախարարաց իշխանութեան մէջ մնալուն, պարսիկ մարդկանին երկրին օրէնքները չխախտելուն մասին: Թագաւորը կատարեց Սուրբին բոլոր խնդիրքները եւ մեծ պատուով զրկեց զինքը Հայաստան:

Ս. ՀԱՂՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ՎԱՐԴԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ
ԱՌԱՋԻՆ ԴԱՐԵՐՈՒՆ ՅԵՄԱՏԱԿԱՐԱՆՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

(Շար.)

Այցելուն որ Ս. Կալիստոսի գերեզմանատան այս գեանափորէն կ'անցնի մօտակայ գեանադամբանի մը, կը գտնուի խորհրդանշական ուրիշ խմբանկարի մը առջեւ, որ արժանի է նաեւ իրեն գրաւելու մեր ամբողջ ուշադրութիւնը: Կէս բոլորակի մը մէջտեղ, որմին պէսի լիւրի կողմը եռոտանի սեղանին տեսարանը կրկնուած է. այս տարբերութեամբ որ՝ ան գետեղուած է բազմապատկուած հացի եօթը սակառնորուն միջեւ. յայտնի է որ հոս ալ արուեստագէտը ուզած է ներկայացնել և յուշածել այն սքանչելիքը՝ որ Ս. Հաղորդութեան նախատիպար օրինակը եղաւ. բայց այս հացին ու այս ձկան՝ խորանի ձեւ ունեցող սեղանի մը վրայ ամենապատուաւոր տեղ մը գրաւած ըլլալը անտարակոյս ցոյց կու տայ արդէն սրբազործուած ու հաւատադիտելի եղած համար պատրաստուած Փոհութեան Խորհրդոյ տեսարաններ. բացայայտ ակնարկութիւն մըն է «Սեղան Տեառն»-ի. և գրեթէ կը փորձուիմ բնելու թէ այս գերազանց խորհրդոյս երկրպագութեան պաշտօնարը կը բովանդակէ:

Քանի մը տարի առաջ նոր ու նշանուոր յիշատակարան մը ի յայտ բերաւ գիտնական հնախօսն Գեր. Ուիլյէրը, Սրբուհոյն Պրիսկիլլայի վաղեմի գեանադամբանին մէջ, Սալարեան պողոտայի վրայ. սա ալ աւելցաւ այն թանկագին արժանեկարներուն, զորոնք գերահռչակն Տէ Բօստի և իր գլորոյն ուրիշ երեւելի հնախօսներ այնքան խորագէտ ձեռնհասութեամբ մեկնաբանեցին:

Այս որմանկարը գտաւ ու երեւան հանեց վերոյիշեալ հնախօսը՝ Պրիսկիլլայի գեանադամբանին արդէն ծանօթ մեծ ստորերկրեայ մի գեանափորին մէջ, որու ամէն պատերը ծածկուած են ամենաշին ու ամենակարեւոր նկարներով. ասիկա մէջտեղ ելաւ երբ, թէև մեծ դժուարութեամբ, քերուեցաւ ու վերցուեցաւ կիրէ բարակ ծեփը որ զայն կատարելապէս գոցած էր: Անոր ոճն ու գրուած

տեղը այնչափ յայտնի կը խօսէին անոր ամենամեծ հնութեան վրայ, որ բոլոր հնախօսները միաձայնութեամբ վերադարձնէին զայն երկրորդ դարու սկիզբներուն: Հիներուն գործածածին նման կորածեւ և տիպոցով մը ծածկուած սեղանի մը կը գրաւէ ամբողջ երկայնքը պատին՝ որու վրայ կը գտնուի այս նկարը: Սեղանին վրայ գրուած են երկու սկաւառակներ, մէկուն մէջը հաց, իսկ միւսին մէջ ձուկ մը: Սեղանին շուրջը նստած են վեց հոգի, հինգը, այր, մէկը կին մարդ քողով ծածկուած: Սեղանին ծայրը, նայողին ձախակողմը, նստած է մօրուքաւոր մէկը, որ երկու ձեռքը երկնցուցած, հաց մը կը բեկանէ և տոջեն ունի բաժակ մը երկունքն (anse): Այս տեսարանին աջն ու ձախը կը գտնուին սովորական եօթը զամբիւղները, որ կը յիշեցնէ ինչպէս միշտ, հացերու բազմանալուն հրաշալիքը:

Մինչեւ ցարդ տրուած մեկնաբանութիւններու համաձայն, այս մանրամասնութիւնը կը ցուցնէ թէ Պրիսկիլլայի գեանադամբաններուն այս հացկերոյթին մէջ պէտք է ճանչնանք Ս. Հաղորդութեան Խորհրդոյն խրախճանք:

Այս հիմը գնելով, նկարը շատ դիւրին կը մեկնուի. մօրուքաւորը այս նոր դիրքի մէջ, քահանան կամ եպիսկոպոսն է, գահերէցը՝ ինչպէս կ'անուանէ Ս. Յուստինոս, Երէցը, որու վրայ կը խօսի Տերտուլլիանոս, որ կը նախագահէ արարողական համախմբումին, և կը կատարէ «բեկանել հացին» ծէսը, որ կը յիշատակուի Փորձոց Առաքելոց և Ս. Պօղոսի նամակներուն մէջ Ս. Հաղորդութեան վերաբերմամբ. միւս վեց հոգիներն են հաւատադիտները որ հանգիստասեւ են այս արարողութեան ու կը պատրաստուին ուտելու այն հացէն որ եղած է իխթիս (ձուկ), այսինքն «Արամին Բրիտոսի» և խմելու փրկարար բաժակէն:

Այս նկարը մեծապէս թանկագին է՝ քի հնութեամբ և իր ներկայացուցած նիւթին նորութեամբ. կրնայ ըսուիլ որ ան՝ առջեւնիս կը գնէ երկրորդ դարու մէջ Փոհութեան Խորհրդոյն արարողութիւնը, որ անպատճառ

պիտի կատարուէր այս գեանափոր մատրան մէջ, ճշմարիտ սրբավայր նուիրական Պրիսկիլեան գեանադամբանին:

Բայց ծխակատարութիւնը հոս ներկայացուած չէ բոլորովին իրական եղանակաւ, ինչպէս մէկ մը կարծեց հաստատել, այլ աւելի խորհրդանշական կերպով, աւելցնելով միայն բացարձակապէս իրական մանրամասնութիւն մը, ինչպէս հաղը բեկանող անձին պատկերը:

Եւ յիշաւ չի կրնար ընդունուիլ որ երկրորդ դարու մէջ Ս. Հաղորդութեան արարողութիւնը Ագապի հետ միասին կատարուէր, ինչպէս որ այս նկարը ցոյց տալ կը կարծուի. այս սովորութիւնը արդէն այն դարուն ամենէն առաջին տարիներուն մէջ անգործածական դարձած էր. եւ արդէն բազմապատկեալ հացերու սակաւներուն ներկայութիւնը ինքնին բացայայտօրէն ցոյց կու տայ թէ նկարը խորհրդանշական նշանակութիւն միայն ունի:

Այս նշանաւոր նկարին մէջ պատարագի գոհին մէկ ուրիշ խորհրդաւոր ներկայացումն ունինք, որ բոլորովին տարբեր է Ս. Կալիստոսի գեանադամբաններունէն, անկէ աւելի հին, և ունենալով նաև արարողականին մասնաւոր ձեւակերպութիւնը, ինչպէս որ կը կատարուէր քահանայէն. և կրնանք ըսել որ եթէ առաջինը կը ցուցնէ մեզի սրբազործութեան կատարումը, միւսը յատկապէս կը ճանչցնէ մեզ հաղորդութեան վայրկեանը:

Այս նշանաւոր և հոյակապ յիշատակարաններու վրայ խօսելէ վերջը, գրեթէ աւելորդ կը թուի ինծի ի համար ամէլ նուազ կարեւորները, որոնք նոյնպէս կը վերաբերին այս մեծ խորհրդոյս. սակայն իմ առաջարկեալ նիւթին հետ առնչութիւն ունեցող և ոչ բան մը դուրս ձգած չըլլալու համար, զանոնք անցողարար միայն պիտի յիշատակեմ: Հացերն ու ձուկերը երբեմն տապանաքարերու վրայ ալ քանդակուած կամ նկարուած կը գտնուին գեանադամբաններու մէջ, եւ միշտ միեւնոյն կերպով Հաղորդութեան նշանակութեամբ: Բանի մը դէպքի մէջ այնպէս

մը յօրինուած են որ մասնաւոր գաղափար մը կ'արտայայտեն, ինչպէս հաւատացեալներու եռանդուն փափաքն ու ցանկութիւնը սու ամենասուրբ Հաղորդութիւն. ասանկ կը մոկնուի այն ձուկերու խումբը որ կը վազեն վրանին խաչի նշանը կրող հացերու: Նոյն գաղափարը կապակցուած է նաև ուրիշ մէկ յօրինուածի մը, շատ աւելի յաճախօղէպ, այս է աղաւնին որ կը խմէ խորհրդաւոր ամանէ մը, կամ որ կ'ուտէ խորհրդաւոր սյգւոյն խաղողը:

Մինչեւ հիմա մատնանշուած՝ Հաղորդութեան կարեւոր յիշատակարաններուն կը միանան նաև ուրիշներ ո'չ նուազ թանկագին, որովհետեւ անոնք վկայութիւն կու տան մեզ մեր հրամանակարգ վարդապետութեանց միւս հիմնական կէտերուն մասին առաջին դարերուն տնուցած հաստատուն հաւատքին վրայ: Հոռմէական գեանադամբաններու մէջ շատ մը վիմուպիւր յիշատակներ կը հաւաստեն մեզ աղօթքի և պաղատանքներու գործածութիւնը ննջեցելոց հոգիներուն համար, որոնց այսպէսով կը հայցէին, ինչպէս արդի արարողութեան մէջ. ակոփում, լոյս և խաղաղութիւն: Կան յիշատակարաններ, բլլա'յ արձանագիր, բլլա'յ տրուեալտադիտական, որ կը խօսին մեզի Ս. Պետրոսի զլխաւորութեան վրայ, մարտիրոսանիւրու և անոնց նշխարաց ընծայուած պաշտաման. և օրհնեալ Կուսինի պատիւ կատարուած մխիթարական և քաղցր ջերմեռանդութեան վրայ. կը տեսնենք այս ամէնը ներկայացուած Հռոմայ ամենահին գերեզմանատանը մէջ, Պրիսկիլայի գեանադամբաններուն նրբաղիւններուն մէջ, ի սկզբանէ անտի երկրորդ դարու: Այնպէս որ կրնայ ճշմարտիւ ըսուիլ թէ Եկեղեցին ուրիշ բանի պէտք չունէր, եթէ ոչ իր գեանադամբաններուն գոհները բանալ՝ պատասխանելու համար նորութիւններ ընելու ամբաստանութեան, որ իր թշնամիները կը նեղեն իր երեսին: Ուրիշ բան չունէր ընելիք, եթէ ոչ ցոյց տալ անոնց այս մեծարիւի քրիստոնէական Պոմպէին՝ որ դեռ կիսով չափ թաղուած կը մնայ աւերակներու տակ, կարենալու համար գոյել վատահուլիւսեմը եւ ստուգութեամբ:

«Աղէ՛կ նայեցէք ինծի, նոյնն եղած եմ առաջին դարերուն՝ ինչ որ եմ այսօր և նոյն պիտի մնամ մինչեւ ցվերջ ժամանակներուն» :
(Շարունակելի)

ԳԱՌՕԼԻԲ ՄԷՉԷՊԻ ԷՍՍՍԼԱՐԸ (*)

(Տեղումի)

Ձէմանըմբդ տնտիւղէրի ինտինտէ պու կիւն ճարի օլան ֆիքը, ինսանըն մայմուն-սան հասըլ օլմասը ֆիքըի տիր, կէօյա ինսան թէհալվիւլ իթմիշ, թէքէմիւլ իթմիշ պիր հայվան իմիշ : Պու, ինսանըն լիյապաթընտան, հուգուգը ինսանիշնին գուուսիյէթինտէն լաեհնգաթ պահս իտէն սախթէ ալիմէր, ինսանըն առընը պիր հայվան տէրէքէսինէ ինտիրմէք վը օնը պէհայիմէ միւսավի գըլմագտան չէքինմէյօրլար :

Եպնայի պէշէր հէր վագըթ ինսանտա իքի շէյ կէօրմիւշտիւրլէր. նան վէ քէն, բուհ վէ մասսէ : Պէշէրիշթ տայիմա ինսան իլէ հայվան արասընտա պիր էսասի ֆարգ կէօրմիւշտիւր վէ պուհա տա սէպէպ՝ ինսանըն սա-հիպի իսրաֆ պիր բուհա մալիֆ պուլընմասը օլմուշ տըր : Մաթէրիալիզմ ֆիքըրնի իլք տէֆա իլէրի սիւրէն էքիքիւրոս օլմուշ տըր : Բուլթէքէսթ ալէմի պիլէ, քէմալը նէֆրէթլէ օնուս պու թալիմաթընը լէսառ վէ օնա թապի պուլընան պիր գաշ քիշիյի տէ «տօմուզլար» թէսմիյէ իթմիշ տիր : Եիրմի ասը պիր Բրիտիանըգտան սօնրա աճէպա պու կիւնքի մաթէրիալիսթլէրին օ կիպի պաթըլ պիր թալիմաթը իհեա իտէպիլմէլէրի միւմքի՛ն մի տիր : Պու գատար պայալը օլան պիր սիսթէմի, պիր ինսանըլը անճագ ա-սալէթի իլանիյէտէն գուրթուլմագ արգու-սընտա պուլընանիւր վէ ախլագը մէշմումէ սահիպի օլանլար գապուլ իտէպիլլիւրլէր :

Բօզլիթիլիթլէրին՝ ճանըն բուհանի օլտուղընը ինքեար իթմէք իլիւն իլէրի սիւրսիւքլէրի վահի սէպէպէր շուհլար տըր :

1. Ճան կէօրիւմէզ,
2. Բուհանի պիր ճէվհէր (substance) ան-լաշըմագ :

(*) Տե՛ ԹԷԼ 138, էջ 173 :

3. Ճան տա ճիւմին թապի պուլընտըր աշվալէ թապի տիր, օնուհա պէրապէր ինթիյարլանըր :

Ճեվապ. Ճան կէօրիւմէզ վէ ճանըն կէօրիւմէտիյինն սէպէպի օնուս բուհանի օլմասընտան տըր. հալպու քի օ էֆալ ու ա-սարըլա թանըլալիլլի :

Ճան, քէնտի վարըղընը ասարը մահ-սուսէ իլէ հիսս իթալիլլի վէ պու հսէրիք պիր սեպէպի բուհանի մահսուլլարը օլտուգ-լարընը իսպաթ իտէրլէր : Աճէպա իտրաք ու իրատէթին էֆալը, ասարը բուհանիյէտէն տէյիլմիտիլլէր, պինաէն ալէյի տէ քէնտի թապիթլարընա միւթապըգ պիր սէպէպին էսէրլէրի օլտուգլարընը թասսիթ իթմէզլէ՛ր մի, պու խուսուս հէր սիւրլիւ գայտը չէքք ու չիւպհէտէն վարէսթէ տիր :

Ճեվապ 2. Բուհանի պիր ճէվհէր անըլ-օլլամագ, Շայէտ պու իթրաք պիր սէպէպ թէշքըլ իթմէք լազըմ կէլսէ, օ թագտիրտէ մասսէսին մէվճուսիյէթի տէ ինքեար օլըն-մալըյըսը, չիւնքի տրեսիլլէրին մաստէ տէտիքլէրի շէյ տախի անլաշըլմագ : Ձաթէն Ալլահըն մէվճուսիյէթի պահսընտա պու իքի իթիւրապ տա ճէվապ վէրլիմիշ տիր :

Ճեվապ 3. Ճան սա երսմըն քապի պու-լուսըլը անվալի քապի օիր : Պուհա չիւպհէ իսթէմէզ, չիւնքի ճան իլէ ճիւմ արասընտա վէ սուրէթի մախսուսէտէ, տիմաղ (պէյին) իլէ գուվվէյի միւտրիքէմիլլին հայգը ֆիլլէ չըգմա-սը արասընտա մուհագգագ պիր իրթիպաթ վար տըր : Աճէպա պու իրթիպաթ շէյն սէլալէթ իտէր : Բուհըն քէնտի վապիֆէլէրին իյֆա իթմէք իւզըէ ճիւմի պիր ալէթ մագաթընտա իսթիմալ էլլէտիյիսէ սէլալէթ իթմէ՛զ մի, վէ պու սուրէթլէ ճանըն ճիւմտէն Ֆարզը օլտուղը աշըքեար օլմա՛լ մը : Ճանա խըս-մէթ իտէն ազալար գաթի վ. «ա ֆէրսուտէ օլուրսա, թապիլի տիր քի օ տա քէնտի պիւ-թիւն ֆաալիյէթիսի, գուվվէթլին մէվգիլի ֆիլլէ գօյամագ : Պիր քէմասըն թէլի պօզուգ օլուրսա, քէմանքէշ հէր տէ գատար տա մա-հիր օլսա, եինէ օ ալէթտէս՝ զըրըգ, պօզուգ վէ նախօշ սէստէն պաշգա պիր շէյ իսթիւ-սալ օլուհամագ. հալպու քի ալէթին ատէօ

մի միւլքէմմէլլէթի երկրինտէն կէօրիւլէն պու ստէմի անէնկ, մուսիլի բէրտազըն մէ-հարէլինէ պիր խալէլ կէթիւրէմէզ:

Պազը քէրիւզ վախֆ վէ խաւթէմիզաճ պիր ճիւմտէ պէօյլւք պիր ըուհ պուլլնապիւլը, պուլլն աքսիսի օլարապ, պալլը տէֆա տա գալի իւլ պիւննէ պիր վիճուտաա զայէթ տէ-նի պիր ըուհ սաքին օլտուլը կէօրիւլէր: Բաազալ Շն կիւզիտէ միւլթալէաթընը հալլ ինթիզարաա պէյան իթմիւլ. վէ բէք չօգ ան-նէն տիւլկիւն օլան քիմաէլէր, ըուհէն ալի վէ գալի օլտուլլարընը վէ ճիւմլէրինի ինեա իտէն ըուհըն հէր վազըթ օնա հաքիմ պու-լլնաուլընը իսպաթ էլլէմիւլ տիրէր:

Բօլիթիվիսթլէր իստաալարընտա տէվամ իտէր վէ սիմալ խապա օլսուլլնսա ինսան սիւլլնէմէզ, պիւսան ալիյն՝ սիւլլնէն՝ ին-սանըն սիմալլը թըր, տէրլէր:

Պու իթիրապ ասըլարտան պէրի ըլտա ու-ճէր օլուլմըլ պիր ըթիրապ տըր, պու՝ ա-տէթա գալէմին գըրըզ օլտուլը թապարտէ մէքլէպլի եազը եալամապ, չօլլէ իսէ վա-զլիֆէյր իթիրթալ իտէն վէ եալաա մէքլէպլի տէյրլ, իլլա գալէմ տիր, տէմէք գապլլին-տէն, լիսան ըլէ սէօլլէրիզ, չօլլէ իսէ սէօլ-լէրիմըլ թէշթիլ իտէն, թապըլմ էլլէյէն լի-սան տըր, տէմէք գապլլինտէն ճաշիւանէ պիր իթիրապ տըր: Թամմ պիզըմ կիպլի պիր լիսանա մալիք օլան հայլանլար սէօլլէյէպի-լիյօրլար մը, Յաչամապ իշուհ հալա լալլմ տըր, ֆազաթ աճէպա հալա հայաթ մը տըր, — Կապլը թայրն իսէն սաաթ տըր, լաքին սաաթ վազըթ մը տըր: Եվզէթ, պու էօմիւրտէ տիմազըն ամէլրաթը, գուզվէյի հաֆրիզ վէ միւտրիթէնին հայզը իճրայա շըգ-մասընա պիր ճաք տըր, ֆազաթ սէպիպ տէ-միլ տիր: Եվզէթ, եազը եալամապ իշուհ պիր գալէմ լալլմ օլտուլը կիպլի, տիւլիւնէք ի-շուհ տա պիր տիմալա լիւզուլմ վար, հալպու-քի տիւլիւնէն տիմալ տէյիլ տիր, տիմալ սաաթէն իտրաք ու զէքեմալըն պիր ալիթի տիր: Տիմալ մատտի տիր, ֆրէքիւր իսէ վայ-րի մատտի տիր, ըուհանի տիր: պիւսանա ա-լէյի տիմալտան ֆիթիւր հաալ օլամալ, հօգ-աա էաէր քէնտինը թէվլիա իտէն սէպէպէ ֆայիզ օլմուշ օլուր:

(Մապասի վար)

Տ Ե Ղ Ե Կ Ա Գ Ր Ա Կ Ա Ն

ՀԱՌՈՄ ՆԻ ԿԱԹՈՒԼԻԿԵ ԱՇԽԱՆՆԷ.— Հառի եկե-ղեցական շրջանակներու մէջ կը շաւաասուր ըսէ ա-ւաջիկայ կարգինալաթիւր տեղի պիտի ունենայ ապրիլ 21րո:

Ս. Հայրը շաբուակ տնհատական և շաւա-քական ունկնդրուլիւններ կու տայ, առանց ու ե յոգեալթիւն զգալու:

Ն. Արքեպիսկոպի երկար տեսակցութիւններ ունե-ցաւ շաա կարգիւններու հետ, յատկապէս Ս. Եկե-ղեցւոյ գիւնապիւս վանք: Կարգիւնալ Ակադարի հետ Ս. լուրը լաւապէս հերքումն է այն տա-լուրերուն որ Ս. Գաշապայապետին առողջութեան մասին կը հաւատարակեն ինչ ինչ լրագիրներ:

Բարբալ, Ապուստոլ աշաքին սրաշին մէջ տե-ղի ունեցաւ, Սարա Դժն, Բարբալ թեմական Կ. Հա-մաթոզպի փազալմը, Կը Նաթապաշէր Բարբալ կարգ-Արքեպ. Ամէթ Իերապաթուալ, շրջապատաւա քաղ-մաթիւ եպրկոպոսներէ, քաշաուսներէ և աշխարհա-կան մօամեօսներէ: 1888 չաք լեցուած էին սրաշին մէջ: Հարեւաւոր մարդիկ տեղ չգտնելով եա դար-ձան: Նաթապաշին ծառէն յետոյ քօսեցան երկու աշ-խարհական ընկերակցութեանց Նաթապաշինը, Կրօն-քի, Բարբալ, ընտանքի թշնամիներուն զէմ: Խան-դալաուսթընը տնկադաքիւր էր, ծափահարու-թիւնները առկերչ: Հապէսը փազուեցաւ միաբան երգելով Հաւաասմը:

ՀԱՅ-ԿԱԹՈՒԼԻԿԵ ՊԱՏՐԻԱՐԺՈՒՄՆ.— Ս. Գա-հապայապետն առանա տարեգարձին առթիւ Ամեն. Հոգեւոր Ծէրը շնորհաւորական չեռադիր մը ուղղեց և ընդունեցաւ չեռեւեալ չեռադիր պատասխանը:

Ս. Հայրը շաճութեամբ ընդունեցաւ իր ան-ուան առաքալարձին առթիւ քօր ըրաթ բարեմալ-թաթիւնները և ըստ սրտանց կ'օրինէ Կէնզ Եւ Ջեր ամբողջ պատրիարքութիւնը:

ԿԱՌԻ. Ս ԵՐԻ ՏԷԼ ՎԱԼ

Արճի. Յոգէփ Արքեպիսկոպոս Խոքոսեան Կ. Պատրիարքական փոխաւորք Իւրապաթուալ ընկերակ-ցութեաւ Իեր. Յօգհաննէս Ս. Վ. Խաւապիանը բարի գալուստ աղջիւր կու գնաց ֆրանսական դէպ-ան Ս. Պուրաուր որ եւր վերադարձաւ Բարբալ:

Կեր. Իրիգոր Վ. Հաաիկեան ողջամբ հասեր է Սամսոն:

Սարա Զժն, Աւետման տօնին օրը, Ս. Երրոր-դութիւն եկեղեցւոյն մէջ ձաշաւար պատարաք մա-տոյց Գերարդիւր Յովհաննէս Թ. Մ. Վ. Կէտիկեան, Մեծաւոր Ժողովրդապետ Ս. Յովհան Ոսկեբերան Ե-կեղեցւոյ, Հաւաասմէն առաջ օրուան պատշաճ գե-ղեցիկ ներուղ մը խօսեցաւ Կեր. Յոգէփ Վ. Սարու-խանեան, եւոյ Ս. Երրորդութիւն Եկեղեցւոյն նորն-տիր փոխ. Ժողովրդապետը: Եկեղեցին լի էր երկսեռ խուհն բազմութեամբ:

ԷՋՄԻԱՏՆԱԿԱՆ, ՀԱՅՏԵՐ.— Երևանի միջին Միա-
բանութեան խնդիրը վերջերս բարձրովին նոր կերպու-
րանք մը առաւ: Ամէնուն ծանօթ է թէ Ազգ. Ժո-
ղովը, Իսլամականութեան ճշմարտութիւնը, բացարձակ աշխար-
հականացման նոր կանոնագիր մը շինած էր Միաբա-
նութեան պարտադրելու համար, առ ոչինչ գրելով
ամբողջ եկեղեցականութեան հակառակութիւնը, որ
և վերջապէս ստորագրէն հպատակելու հարկին մէջ
գտնուած էր. որով Պատրիարքի ընտրութեան առաջ
Ժողովին աշխարհական լիազօր անդամացումը թէ-
քեան էջ. շփոթութեան մէջ ընտրուած և Կեսա-
րիայէ եկած էր Երևանի մերձակայ համար: Արդ,
Օսմ. կառավարութիւնը մերժեց ճանչնալ նոր կանո-
նագիրը, ներկայացուցիչը և նոյն իսկ Ժողովին նախա-
պէս ընտրած Տեղապահը միանգամայն. որով բոլոր
այս յերկուստեք մէկէն օգը ցնդեցաւ. և ըստ պար-
տադրելոյ կառավարութեան, ստիպուեցան հիմա նոր
Տեղապահ հի կամ Պատրիարքի ընտրութեան, Միաբա-
նութեան կողմէ: Ելմիսածին կաթողիկոսէն եկած հրո-
մանն ալ միեւնոյն տրամադրութիւնը կը բովանդակէ:
Ահա ինչ վերջ ունեցան կրօնք անստեղծ աշխարհա-
կանացումը կուսակցութեան ապստամբան ճիգերը: Ե-
կեղեցականութիւնը եթէ կորսնչու ունեցած ըլլար ըստ
իր պարտուց անկուս զիմադրելու, պատիւ եղած
պիտի ըլլար իրեն. բայց ի գուր է այդ միջավայրին
մէջ փնտռել այդ կորովը, զոր ազդուօրէն կը ներշնչէ
միայն կաթողիկոսութիւնը:

Հայ օսմ. երեսփոխաններու ընտրութեան
խնդրին առած յարափոփոխ ձեւերը ակնհայտ ցոյց
կուտան հիւսնաքարակալ վիճակը Փռւմ-Պարուի
վարչութեան, որ տակաւ առ տակաւ կը սպառուի
կուսակցամոլ մանկներէ, և ո և է կարեւոր գործ մը
ի գլուխ հանելու անկարողութեան մէջ կ'իյնայ: Ըն-
տրութեանց սկիզբէն ի վեր գրեթէ ամէն օր նորանոր
կարգադրութիւններ, նորանոր պահանջներ տեղի կ'ու-
նենան. և այս յատկապէս շնորհիւ սկզբունքային ըն-
թացքին Իսլամականութեան, որ մէյ մը ինքզինքը
ձեռնպահ հրատարակեց, մէյ մըն ալ մասնակցել ու-
ղեց, յետոյ ազաւեց որ Պատրիարքը իրեններէն երեք
թեկնածու առաջարկէ ուր որ անկ է, ապա Ա,
յետոյ Ե թեկնածու պահանջեց և դեռ ո՛վ գիտէ
ինչի՞ր պիտի հանէ մինչեւ ընտրութեանց վերջանալը:
Այսօրինակ տարր մը իր մէջ կրող ո և է մարմին ան-
կարելի է որ առողջ կեանք ունենայ: Ուր էր թէ մե-
րինները լաւ հասկնային այս ճշմարտութիւնը և իս-
պառ զգուշանային նոյն տարրին հետ ո և է յարա-
բերութիւն ունենալէ...

ՆԵՐՔԻՆ ԵՒ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԳՈՐԾԵՐ.— Սըր
Էտուարտ Կրէյ բարենորոգմանց մասին հետեւեալը
իստիք է Երեսփոխանական ժողովին մէջ.

«Հայկական բարենորոգմանց ծրագիրն այն առ-
տիճան առաջացած է որ կարծեմ թէ ասոր իրենց
հաւանութիւնը տուած են բոլոր եւրոպական տէրու-

թիւնները, ինչպէս նաեւ Օսմ. կառավարութիւնը, և
վստահ եմ թէ շատ շուտով ասորկա թահադրեալ
ձեւ մը պիտի ստանայ: Շատ աւելի զարեւոր է ու-
նենալ ծրագիր մը քը կ'արժանանայ Օսմ. կառավա-
րութեան բարեացակամութեան՝ քան թէ ունենալ
ծրագիր մը որ թուղթի վրայ աւելի աղէկ կը տես-
նուի, բայց չէ որժանցած այդ բարեացակամու-
թեան, որովհետեւ բարենորոգումներու ծրագիր մը
որուն իր շարեացակամութիւնը չի նուիրեր Օսմ: կա-
ռավարութեանը, գործադրելի պիտի ըլլայ միմիայն
իր հետեւ գտնուող ուժին համեմատութեամբ, և այն
շարունակական ճշմարտութիւնը զոր պիտի գործադրեն ո՛չ
թէ մէկ կամ երկու տէրութիւնները, այլ բոլոր տե-
րութիւնները միասնաբար:

Բարենորոգումներու ծրագիրը կերպով մը ծրա-
գիրն է Խուրքից, ինչպէս նաեւ եւրոպական տէրու-
թիւններուն, որոնց հետ խորհրդակցութիւն կատար
ուեցաւ այս մասին, և վստահ եմ որ ասորկա պիտի
հիմնուի այն իրողութեան վրայ թէ Օսմ. կառավա-
րութիւնն հասկցած է թէ ո՛րքան կորսնցուցած է
Եւրոպայի մէջ՝ Մակեդոնիան և իր կորսնցուցած եր-
կիրներն աղէկ կառավարել չկարենալով, և ո՛րքան
էական է որ իր ասորկան հաշանգներուն մէջ գոր-
ծադրէ այն գասիրը զորս սորվեցաւ եւրոպական հո-
ղերուն մէջ իր ձառնորդութեանց հետեւանքով:

Կառավարութիւնը Մարտ 24ին պաշտօնապէս
տեղեկացուց թէ ազգային հաստատուեալ տեղա-
կան կալուածներուն Թասնիքը գայտի գործողութեան
համար վեց ամսուան նոր պայմանաժամ մը տրուած
է: Այս տեղեկատուութենէն կ'երեւայ որ, թոյլ-
տուութիւնը կը վերաբերի քաղաքին մէջ գտնուած
կալուածներուն, մինչդեռ քաղաքէն դուրս գտնուած
հողերու մասին ո՛ր է կարգադրութիւն չէ եղած:

Բարեկի մէջ կացութիւնը հետզհետէ կը կրնա
ուսար: Փայմէթը մահուամբ յուզման մասնուած ժո-
ղովուրդը աւելի եւս զրգուռած է Խոշէթի աշխար-
հադուրդը զայլ տեղի ինքրով, որուն համար կազ-
մուեցաւ խորհրդարանական քննիչ յանձնաժողով մը:
Մովային նախարար Մօսի ևս ստիպուեցաւ հրաժա-
րելու, որովհետեւ իրեն աւանտադրեալ պիտի գատ-
ուի նոյն յանձնաժողովին առջեւ: Խոշէթ ժողովրդեան
միլիոնաւոր ոսկիները խարդախութեամբ յափշտակե-
լով հարստացած եղեռնագործ գրամատէր մըն է, ո-
րուն վատարար ձեռնառու և մեղսակից եղած են կարգ
մը պետական բարձրաստիճանի առաջադէմ մարդիկ:
Ահա ասոնց դատավարութիւնն է որ տեղի կ'որենայ
և յուզումնաբխ զաւանձանութիւններ երեւան կը
հանէ:

Կը ծանուցուի թէ Խոշէթի գործին քննիչ
յանձնաժողովին կատարած հարցաքննութիւններուն
հետեւանքով Տուսերկի դահլիճը պիտի հրաժարի:

Բեդերպուրկէն Մարտ 23 թուով կը գրուի
թէ կառավարութիւնը մտադիր է կովկաս և ասեռ

սակն Լեհաստանը փոխարքաներով կառավարել, վարչական լայն ինքնավարութիւն տալով անոնց:

•. Վիլհելմ կայսր, որ Գործու կերթար, Մարտ 22ին ժամանեց Վրաստանի կայսրանքը, ուր ընդունուեցաւ Ծրանց Սօգէֆ կայսեր, արհիթուքներուն, Բեմպրէտայի դուքսին և քաղաքային ու գեղեցիկացի իշխանները մտերմօրէն ողջագուրեցին զիրար, իբրեւ ձեռք սեղմելով և երկրցս զիրար համբուրելով: Յետոյ Վիլհելմ կայսր խոստ սիրալիւ կերպով ողջունեց Բեմպրէտայի դուքսն և արհիթուքները: Պատուակալ գունդին հանդիսանալով անցքէն ետք սեղի ունեցաւ երկու կայսրերու հետեւորդներուն ներկայացումը: Ապա երկու վեհապետները, անցքին վրայ համախմբուած ստուար բազմութեան մոլեգին ծափերուն մէջ պաշտատկան կառքերով գալիս Շէնպրուին դղեակը, ուր արքունի բարձրատորձան անձեր ներկայացուեցան Վիլհելմ կայսր, որ յետոյ ողջունեց արհիթուքները: Կերման կայսրը դղեակ ժամանելէն անմիջապէս ետք երկար տեսակցութիւն մը ունեցաւ Ծրանց Սօգէֆ կայսր հետ:

Իստաքաշան մեծ կարեւորութիւն կը արուի Վիլհելմ կայսր տեսակցութիւններուն Աւստրիոյ կայսր և Իտալիոյ թագաւորին հետ: Ընդհ. կարօրքն այն է թէ Կերմանիոյ և Իտալիոյ ձգտումն առիւթ խորհրդակցութիւն պիտի կատարուի:

•. Իտալիոյի նոր դաշինքը կազմուեցաւ Մ. Սալանարայի նախագահութիւն տակ:

Զօրավար Արանտի Պատերազմական նախարար անուանուեցաւ և Զօրավար Թառսի խորհրդական:

— Վերջոր Էմմանուէլ թագաւորը՝ արաքին գործոց նախարար Մարքիս Սան-Ճուլիանոյի հետ վեհապետութիւն ստեղծեցաւ, զիս գտնուող Վիլհելմ կայսր հետ տեսակցելու համար:

•. Իռլանտայի ինքնավարութեան օրէնքին գործադրութեան հակառակող Էլիսէրի բողոքականն:

ը կը շարունակեն իրենց ըմբոստական ընթացքը: Անգլ. կառավարութիւնը որոշեց ի հարկին զինուորային ոյժ գործածել Էլիսէրի մէջ առաջ եկած կացութիւնը բարձրելու համար: Այս նախադէպի պահանջները հրաման ստացան պատրաստ գտնուիլ առաջին կոչին վրայ իրենց զօրագունքներուն միաստիւ համար: Ֆերմուայի պահակազօրքը, որ դաշտային ու լեռնային հրետածիգներէ կը բաղկանայ, հրաման ստացաւ Էլիսէր երթալու, ուր այժմ 30,000 զօրք համախմբուած է: Յարգ.՝ և է դէպք չէ պատահած:

•. Ալպանացիներու և Եպիրոսցիներու միջեւ ընդհարումներ տեղի կ'ունենան, սակայն յայտ կայ որ կարելի պիտի ըլլայ փութով վերջ տալ թշնամութեանց: Ալպանիոյ վարչապետ Թուրխան փաշա հետեւելը յայտարարեց լրագրի մը թղթակցին:

«Համոզուած եմ որ Եպիրոսի խնդիրը պիտի կարգադրուի Ալպանացիներու իրաւունքին յաղթանակովն և թէ Եպիրոսի ապստամբները շուտով պիտի հաղկան իրենց իրական շահերը, այսինքն թէ ամուլ շարժումը մը պէտք չկայ, այլ վստահ ըլլալու են իրենց իսկական հայրենիքին վրայ, որ է Ալպանիան: Եպիրոսցիներն Ալպանիոյ վերածնունդն են մեծ գործին աշակցելով, իրենց իսկ օգտին աշխատած պիտի ըլլան»:

•. Նոր Հէպրիտեաններէն կը հեռագրուի թէ Մալթաքուլայի մարդակերները վեց միսիծաւեր սպաննեցին ու կերան:

•. Պայագիտէն Շիշի բացուելիք թիւնէլին շինութեան պիտի ձեռնարկուի քանի մը օրէն: Առաջիկայ Ապրիլ ամսուն մէջ պիտի սկսին փապուղի բանալ յարմար տեսնուած մէկ կէտէն: Յայտնի է թէ այս ձեռնարկին մենաշնորհը ստացած է Նիստուրի երկաթուղիի ընդհ. տնօրէն Մ. Հիւկնէն:

•. Պրանսայէն կնքուելիք մեծ փոխառութեան դէմ ցցոյց պիտի տրուի մտքատուրքի յաւելումէն գոյացած հասոյթը, ինչպէս նաև Հանր. Պարտուց վարչութեան՝ աշարի և աղանմի տուրքերուն՝ յաւելեալ գումարը:

Բ Ո Վ Ա Ն Դ Ա Կ Ո Ի Թ Ի Ի Ն

Դէպքեր եւ սկզբունքներ	193
Այիլեսիկ	196
Ազատութիւն	197
Իմաստութեան կզբանց վրայ բարոյական եւ պատմական խորհրդածութիւններ.	199
Եօթնեակ Քրիստոնէի	201
Ս. Հաղորդութեան վարդապետութիւնը	203
Գաթոյի Մեղիկայի էսասլարը	205
Տեղեկագրական	206

ԱՐԵՆԱՏԵՐ

ՅՈՎՀ. Ծ. Վ. ԿԵՏԻԿԵԱՆ

ՏՆՕՐԷՆ-ԽՄԱԿՐԱՊԵՏ

ԳԵՈՐԳ Ծ. Վ. ԹԵՐԶԻՊԱՆԵԱՆ

Տպարան Գ. Արեւմտեան Զարթոյցներ, Բերա, Պայրաժ փողոց թիւ 6, Կ. Պոլս

ԿԱՐԵԻՈՐ ԵՐԿԱՄԻՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Երկար ժամանակի ի վեր պէսն զգացուած է Ս, Գրոց ընտիր քարզմանութեան մը Հայերէն աշխարհաբար եւ Թուրքերէն լեզուներու: Այժմ Վեր. Յիսուսեան Հարց ջանիւք սոյն պէսին գոհացում տրուած է մասամբ: Արդի գիտուններու հետազոտութեամբ հոխացած բնագիրներու վրայէ քարզմանած են յիշեալ Հարց Հայերէն աշխարհաբարի եւ Թուրքերէնի՝ չորս Աւեստաններն ու Առաքելոց Գործերը, ուղղելով գրչագիրներու սխալներն ու անհեղութիւնները, եւ մթին ու դժուարիմաց խօսքերուն համար աւելցնելով համառօտ, դիւրիմաց եւ կարեւոր ծանօթութիւններ:

Լաւ բուղթ եւ մաքուր տպագրութիւն:

ԳԻՆ. Կազմեալ 12 դանեկան, թղթակազմ 8 դանեկան, մէկ մի տետր քարդօնակազմ 3 դանեկան:

Կը գտնուի՝ Բերա, Պատրիարքարան Կաթողիկէ Հայոց (Պայրամ փողոց), եւ Վեր. Յիսուսեան Հարց քով, եւ Պոլիս Պալեց եւ Եազընեան գրաւանառներու քով. եւ Հայաստանի գաւառաց մէջ, նմանապէս Վեր. Յիսուսեան Հարց վանքերը, (Պէյրուք, Ատանա, Կեսարիա, Սեբասիա, Եւդոկիա, Ամասիա եւ Մարզուան):

WIENER BANK-VEREIN

FONDÉ EN 1869

Capital entièrement versé 130.000.000 de couronnes

Réserves: 40.000.000

SIÈGE CENTRAL à VIENNE: I. Schottenring

SUCCURSALES EN AUTRICHE-HONGRIE

Agram, Amstetten, Aussig, Bielitz-Biala, Bozen, Bruenn, Budapest, Budweis, Czernowitz, Friedek-Mistek, Graz, Innsbruck, Jaegenndorf, Karlsbad, Klagenfurt, Krakau, Lemberg, Marienbad, Meran, Oest, Nowosielitza, Pardubitz, Pilsen, Prag, Prossnitz, Przemysl, Salzburg, St. Poelten, Tarnow, Teplitz, Teschen, Villach, Wr. Neustadt, Zwillau:

SUCCURSALES EN TURQUIE:

Constantinople et Smyrne.

La Succursale de Constantinople (avec Siège de Galata, Place du Pont de Karakeuy et Agences à Stamboul, Péra et Scutari) fait toutes opérations de banque, telles que:

Avances en Comptes-Courant nanties par des titres ou des effets de commerce.

Avances sur Marchandises.

Achat et vente de change sur l'Etranger.

Escompte d'effets de commerce.

Emission de chèques, et de lettres de crédit.

Ordonnancements télégraphiques sur la Turquie et l'Etranger.

Encaissement d'effets sur la Turquie et l'Etranger.

Encaissement de coupons, d'obligations amorties ou favorisées aux tirages.

Ouverture de Comptes-Courants, ainsi que d'accreditifs simples et documentaires.

Exécution d'ordres de Bourse.

Garde de valeurs publiques etc. etc.

Caisse d'Epargne.

Locations de coffre-fort.